

สถานพยาบาลยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

ภัทรพล จึงสมเจตไพศาล

ที่ปรึกษาระดับกระทรวง

นายแพทย์ทรงคุณวุฒิ (ด้านสาธารณสุข)

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

Phattarapol Jungsomjatepaisa

Advisor of the Ministry.,

Medical Physician, Advisory Level.

Ministry of Public Health.

ความเป็นมาและพัฒนาการที่สำคัญ

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดถือเป็นกลไกที่สำคัญที่จะช่วยลดปัญหา ยาเสพติดด้านอุปสงค์ (Demand side) หรือผู้ใช้สารเสพติดในห่วงโซ่ปัญหา ยาเสพติดของประเทศไทย สอดคล้องกับนโยบาย “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” โดยการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยปัญหา ยาเสพติดของโลก ค.ศ. 2016 (United Nations General Assembly Special Session 2016 – UNGASS 2016) ได้มีมติและนโยบายใหม่ต่อปัญหา ยาเสพติดว่าแท้จริงแล้วปัญหา ยาเสพติดเป็นเรื่องของสุขภาพ เรื่องของระบบสาธารณสุข เรื่องของอาชญากรรม เรื่องของสิทธิมนุษยชน เรื่องของความยากจน ฯลฯ และให้มีการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดโดยมุ่งเน้นด้านสาธารณสุขเน้นการดูแลสุขภาพผู้ป่วยแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุม

ในปี พ.ศ. 2552 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ให้บริการในประเทศไทยมีทั้งสถานพยาบาล ยาเสพติด ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนซึ่งต้องขึ้นทะเบียนตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดตั้งสถานพยาบาล และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2552 โดยคณะกรรมการตรวจสถานพยาบาล ซึ่งแต่งตั้งโดย คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นผู้พิจารณาคำขอจัดตั้งสถานพยาบาล และตรวจสอบสถานที่ตามที่เห็นสมควร และเมื่อเห็นชอบให้จัดตั้งเป็นสถานพยาบาล ให้เสนอความเห็นนั้น

ต่อคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในการประกาศจัดตั้งเป็นสถานพยาบาลต่อไป ^[1]

ต่อมาในปี พ.ศ.2564 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 ธันวาคม 2564 สำคัญ คือ การแก้ไขปัญหาผู้เสพหรือผู้ติดในมิติทางการแพทย์และสังคม โดยให้โอกาสกลับตัวกับผู้เสพหรือครอบครองเพื่อเสพในจำนวนเล็กน้อย สามารถสมัครใจเข้ารับ การบำบัดรักษาได้โดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี โดยถือว่า “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” เน้นการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ พฤติกรรม และสังคม ควบคู่ไปกับการบำบัดรักษา เพื่อลด ละ เลิกการเสพยาเสพติด และการลดอันตรายจากยาเสพติด โดยมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบหลักด้านการบำบัดรักษา และการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในภาพรวมของประเทศทั้งหมด โดยที่ประมวลกฎหมายกำหนดให้มีสถานที่เพื่อการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอยู่ 4 ประเภท คือ ศูนย์คัดกรอง สถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม โดยจะต้องขอขึ้นทะเบียนที่สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข โดยใบทะเบียนที่ได้รับการประเมินมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดจะไม่มีวันหมดอายุ เว้นแต่ถูกพักใช้ หรือถูกเพิกถอนการขึ้นทะเบียน หรือมีการแจ้งขอยกเลิก ^[2]

สถานพยาบาลยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

สถานพยาบาลยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 หมายถึง โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดให้เป็นสถานที่ทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด^[3]

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่ประกอบด้วยบุคลากร ซึ่งมีความหลากหลายจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดนโยบายในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามและควบคุมยาเสพติด และรวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดให้เป็นไปด้วยความรอบคอบ และมีประสิทธิภาพ โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน ซึ่งคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้มีประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการจัดตั้งและรับรองคุณภาพสถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2565 เพื่อกำหนดวิธีการขึ้นทะเบียนสถานพยาบาลไว้ ซึ่งในประกาศฯ สามารถแบ่งประเภทสถานพยาบาลยาเสพติดตามหน่วยงานสังกัดได้ดังนี้

1. สถานพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
2. สถานพยาบาลของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ
3. สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล

โดยประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการจัดตั้งและรับรองคุณภาพสถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2565 กำหนดให้สถานพยาบาลที่ขอจัดตั้งจะต้องขึ้นทะเบียนที่

สำนักเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข ในกรณีสถานพยาบาลที่เป็นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่ได้รับการประกาศให้เป็นสถานพยาบาลที่ให้บริการบำบัดรักษายาเสพติดอยู่ก่อนวันที่ประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ (ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดตั้งสถานพยาบาล พ.ศ. 2552) ให้ถือว่าเป็นสถานพยาบาลยาเสพติดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามประมวลกฎหมาย ในกรณีที่สถานพยาบาลยาเสพติดที่มีลักษณะไม่ครบถ้วนตามมาตรฐานให้ดำเนินการให้ครบถ้วนตามมาตรฐานการขึ้นทะเบียนภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สถานพยาบาลยาเสพติดที่ขึ้นทะเบียนเป็นสถานที่ตามประมวลกฎหมาย มีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มาตรา 117 ดังนี้

1. ดำเนินการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ
2. ประเมินผล ติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง
3. จัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ
4. ดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติด โดยที่ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้ารับการบำบัดรักษาจากสถานพยาบาลยาเสพติดได้ในกรณีดังต่อไปนี้^[2]

1. ผู้เสพยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาเอง (มาตรา 113)

กรณีที่ผู้เสพยาเสพติดในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือเสพติดออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 (มาตรา 162) หรือเสพติดระเหย (มาตรา 163) หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ (มาตรา 164) และได้สมัครใจขอเข้ารับการบำบัดรักษา ก่อนที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจจะตรวจพบ

2. เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจส่งตัวเข้าบำบัดรักษาโดยไม่ผ่านศูนย์คัดกรอง (มาตรา 114)

กรณีเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือเสพวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 (มาตรา 162) หรือเสพสารระเหย (มาตรา 163) หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ (มาตรา 164) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุก ตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น หรือสังคมหรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

3. การส่งตัวผู้ติดยาเสพติดจากศูนย์คัดกรอง (มาตรา 116(3))

หลังจากที่ศูนย์คัดกรองตรวจหาสารเสพติดในร่างกายคัดกรองและประเมินความรุนแรงของการติดยาเสพติดภาวะความเสี่ยงทางสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และพิจารณาส่งต่อมายังสถานพยาบาลยาเสพติด

4. การส่งตัวผู้ติดยาเสพติดจากศาลแบ่งเป็น 2 กรณี
4.1 กรณีที่ศาลเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 39(4)) หรือนำเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติข้อเดียวหรือหลายข้อตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาใช้แทนการลงโทษ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ทั้งนี้ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่า 2 ปี (มาตรา 166)

4.2 กรณีที่ศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษจำคุก หากจำเลยสำนึกในการกระทำโดยตกลงเข้ารับการบำบัดรักษาถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่าง

รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล (มาตรา 168)

5. การส่งตัวผู้ติดยาเสพติดจากสำนักคุมประพฤติจังหวัดตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ (4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

6. การส่งตัวเยาวชนจากสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน

มาตรฐานสถานพยาบาลยาเสพติดตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ตามประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการจัดตั้งและรับรองคุณภาพสถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2565 ^[4]

สถานพยาบาลยาเสพติดที่ขอจัดตั้งต้องมีมาตรฐาน 4 ด้าน คือ

1. มาตรฐานสถานที่

มีอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม เอื้ออำนวยต่อการให้บริการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างสะดวกปลอดภัย มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยที่สถานพยาบาลเอกชนต้องมีการแบ่งเขตพื้นที่บริการอย่างชัดเจนในการให้บริการมีการจัดห้องสำหรับให้คำปรึกษาที่เป็นสัดส่วน

2. มาตรฐานบุคลากร

สถานพยาบาลยาเสพติดมีบุคลากรที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่

(ก) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งผ่านการอบรมหลักสูตรเวชศาสตร์ยาเสพติดสำหรับแพทย์และหลักสูตรการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ป่วยยาและสารเสพติดที่มีภาวะแทรกซ้อนวิกฤตและฉุกเฉินหรือหลักสูตรอื่นที่คณะกรรมการกำหนด จำนวนอย่างน้อยหนึ่งคนเป็นผู้ให้บริการตลอดเวลาเปิดทำการ

(ข) ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล หรือผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ซึ่งผ่านการอบรมหลักสูตรพยาบาลเฉพาะทางสาขาการพยาบาลผู้ติดยาและสารเสพติด หรือผ่านการอบรมหลักสูตรเวชศาสตร์สำหรับพยาบาล 10 วัน หรือ หลักสูตร

อื่นที่คณะกรรมการจัดตั้ง และควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน ศูนย์คัดกรอง สถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (อธิบดีกรมการแพทย์ เป็นประธาน กำหนดจำนวนอย่างน้อยหนึ่งคนเป็นผู้ให้บริการตลอดเวลาเปิดทำการ)

สถานพยาบาลยาเสพติดอาจจัดให้มีผู้ประกอบวิชาชีพสาขาอื่นตามความเหมาะสมโดยต้องผ่านการอบรมหลักสูตรของบุคลากรสถานพยาบาลยาเสพติด ที่คณะกรรมการจัดตั้ง และควบคุมคุณภาพมาตรฐาน ศูนย์คัดกรอง สถานพยาบาลยาเสพติดสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กำหนดคณะกรรมการจัดตั้งฯ อาจกำหนดคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลหรือวิชาชีพสาขาอื่นได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ

กรณีที่สถานพยาบาลยาเสพติดมีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดด้วยยาเสพติดในประเภท 2 ระยะยาว (Methadone Maintenance Treatment) ตามหลักเกณฑ์ การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ที่กรมการแพทย์กำหนด ต้องจัดให้มีผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมที่ผ่านการอบรมหลักสูตรของบุคลากรสถานพยาบาลยาเสพติด ที่คณะกรรมการจัดตั้ง และควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน ศูนย์คัดกรอง สถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กำหนด อย่างน้อยหนึ่งคนเป็นผู้ให้บริการตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ

3. มาตรฐานเวชภัณฑ์และอุปกรณ์

มีเวชภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ได้มาตรฐานเหมาะสมและเพียงพอในการให้บริการ บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

4. มาตรฐานการบำบัดรักษา

4.1 มีแผนการบำบัดรักษาหรือคู่มือในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

4.2 สามารถให้การรักษาโรคแทรกซ้อน อันอาจเกิดขึ้นกับผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาได้และในกรณีจำเป็นให้ส่งต่อผู้ติดยาเสพติดที่เกิน

ศักยภาพของสถานพยาบาลให้ไปรับการรักษา ยังสถานพยาบาลอื่นที่เหมาะสมได้

การขึ้นทะเบียน การติดตามกำกับ และการรับรองคุณภาพ ^[2]

1. การขึ้นทะเบียน

การยื่นขอขึ้นทะเบียนสถานพยาบาลยาเสพติด

- กรุงเทพมหานคร ยื่นที่สถาบันบำบัดรักษา

และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี กรมการแพทย์

- จังหวัด ยื่นที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดส่งเอกสารมายังสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี กรมการแพทย์

สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี กรมการแพทย์ รวบรวมคำขอขึ้นทะเบียนสถานพยาบาลยาเสพติด นำเข้าคณะกรรมการจัดตั้งฯ พิจารณา หากครบถ้วนสมบูรณ์ จะดำเนินการขึ้นทะเบียนที่สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุขต่อไป

2. การติดตามกำกับ

หลังจากขึ้นทะเบียนสถานพยาบาลยาเสพติด คณะกรรมการจัดตั้ง และควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน ศูนย์คัดกรอง สถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะทำหน้าที่ตรวจติดตามกำกับ การดำเนินงานของสถานพยาบาลยาเสพติด

3. การรับรองคุณภาพ

สถานพยาบาลยาเสพติดที่ดำเนินงานขึ้นทะเบียน ครบสามปี ให้ยื่นขอรับรองคุณภาพต่อกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข และให้ขอรับรองคุณภาพทุกสามปี การอนุญาตโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

สถานพยาบาลยาเสพติด ที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนเป็นสถานพยาบาลยาเสพติด และมีใช้สถานพยาบาลของรัฐหากมีความประสงค์จะโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะต้องขอรับใบอนุญาตโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษา

หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการควบคุมและกำกับดูแลโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด^[5] โดยการขออนุญาตโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดสามารถกระทำได้ตามมาตรา 122 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังต่อไปนี้^[6]

(1) การโฆษณาชื่อ ที่ตั้งหรือกิจการของสถานพยาบาลยาเสพติดต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล

(2) การโฆษณาชื่อ คุณวุฒิ หรือความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาลยาเสพติดต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบวิชาชีพนั้น

(3) การโฆษณาเกี่ยวกับยา ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องมือแพทย์ หรือผลิตภัณฑ์อื่นที่ใช้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนด

(4) การโฆษณาแจ้งข่าวสารหรือแจ้งกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ กระทำได้เฉพาะกิจกรรม สถานที่ หรือสื่อโฆษณา และวันเวลาที่จัดกิจกรรมนั้น

(5) การแสดงชื่อหรือกิจการของสถานพยาบาลยาเสพติด คุณวุฒิหรือความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาลยาเสพติด ซึ่งแสดงไว้ ณ สถานพยาบาลยาเสพติด ให้สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องยื่นคำขออนุญาต

(6) การโฆษณาต้องไม่แสดงข้อความที่ระบุกิจการของสถานพยาบาลยาเสพติด คุณวุฒิหรือความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอันเป็นเท็จ โอ้อวดเกินความจริงทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นจริงหรือการใช้ข้อความอันใดที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน

(7) การโฆษณาที่แสดงข้อความเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยมีการอ้างอิงเอกสาร เอกสารอ้างอิงนั้นต้องเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือได้ และไม่ทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับการบำบัดรักษานั้น

(8) การโฆษณาที่อ้างอิงผลการศึกษาวิจัยต้องเป็นการศึกษาวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยตาม มาตรฐานสากล มีเอกสารอ้างอิงเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือได้และไม่ทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับการบำบัดรักษานั้น

(9) ข้อความหรือวิธีการในการโฆษณาต้องเป็นไปโดยสุภาพ ไม่แสดงความทุกข์ทรมานของผู้ป่วย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การยื่นคำขออนุญาตโฆษณาสามารถยื่นผ่านระบบ E-register^[7] ทุกวัน (ไม่เว้นวันหยุดราชการ) หรือยื่นคำขอด้วยวิธีการส่งไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือดำเนินการด้วยตนเอง โดยกรณีสถานที่ตั้งสถานพยาบาลยาเสพติดอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขออนุญาต ณ สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบำบัดรักษา และฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข ในวันและเวลาราชการ กรณีสถานที่ตั้งสถานพยาบาลยาเสพติดตั้งอยู่ นอกเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่น ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในท้องที่นั้น ในกรณี que คำขอรับใบอนุญาต รวมทั้งข้อมูล เอกสาร และหลักฐาน ถูกต้องครบถ้วน สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดกระทรวงสาธารณสุข จะพิจารณาคำขอรับใบอนุญาตให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอรับใบอนุญาต และมีหนังสือแจ้งให้ผู้ขออนุญาตทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พิจารณาเสร็จ ในกรณีที่มิคำสั่งไม่อนุญาต ให้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ขออนุญาตทราบภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่มิคำสั่งไม่อนุญาต พร้อมด้วยเหตุผลและสิทธิอุทธรณ์^[5]

ในกรณีที่มิผู้ใดโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษา ยาเสพติดหรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าว โดยใช้ชื่อของตน หรือชื่อหรือที่ตั้งหรือกิจการของสถานพยาบาลยาเสพติดของตน หรือคุณวุฒิหรือความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาลยาเสพติดของตน โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการโฆษณาที่กำหนดในกฎกระทรวง อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 122 ต้องระวางโทษตามมาตรา 182 จำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทลงโทษของการเปิดสถานพยาบาลและโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยไม่ได้รับอนุญาตตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

การดำเนินการด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดถือเป็นภารกิจสำคัญในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขและความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะเมื่อการเปิด “สถานพยาบาล” เพื่อบำบัดหรือฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ต้องอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งได้กำหนดแนวทางการอนุญาต การควบคุม และบทลงโทษไว้อย่างเป็นระบบดังนี้

1. การเปิดสถานพยาบาลโดยไม่ได้รับอนุญาต

มาตรา 181 ผู้ใดทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นปกติธุระ โดยมีได้กระทำในสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายนี้ ไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๒๑ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^[3]

บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนถึงหลักการสำคัญของกฎหมายที่มุ่งควบคุมมาตรฐานของสถานบริการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในทุกมิติ ทั้งในด้านคุณสมบัติของบุคลากร ความเหมาะสมของสถานที่ การจัดระบบดูแลรักษา ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการให้บริการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการดูแลด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และปลอดภัยจากการถูกเอารัดเอาเปรียบในทุกรูปแบบ นอกจากนี้มาตราดังกล่าวยังเน้นย้ำว่า บุคคลหรือหน่วยงานใดที่ประสงค์จะให้บริการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดต้องดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายและได้รับอนุญาตอย่างถูกต้อง แม้บุคคลนั้นจะมีเจตนาดี หรือมีได้กระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหากไม่มีใบอนุญาตตามที่กฎหมายกำหนด ก็ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยมีบทกำหนดโทษทั้งจำคุกและปรับเพื่อเป็นมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการให้บริการที่ไร้มาตรฐาน หรืออาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วย

2. การโฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาต

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ให้ความสำคัญกับการโฆษณาซึ่งหมายถึง การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดหรือสถานพยาบาลในลักษณะเชิญชวนประชาสัมพันธ์ หรือโน้มน้าวให้เข้าใจว่าสามารถบำบัดหรือรักษาได้ผลแน่นอน ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 182 และ มาตรา 183 กำหนดไว้ว่าผู้ใดโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษายาเสพติดหรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าวโดยใช้ชื่อของตน หรือชื่อหรือที่ตั้งหรือกิจการของสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของตน หรือคุณวุฒิหรือความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของตน โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการโฆษณาที่กำหนดในกฎกระทรวงอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 122 และไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อนุญาตตามมาตรา 123 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ มาตรา 184 ถ้าการกระทำตามมาตรา 182 หรือ มาตรา 183 เป็นการกระทำของเจ้าของสื่อโฆษณา หรือผู้ประกอบกิจการโฆษณาผู้กระทำได้ระวางโทษเพียงกึ่งหนึ่งของโทษที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น^[5]

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้ออกแบบระบบการควบคุมสถานพยาบาลและการโฆษณาอย่างรัดกุมเพื่อป้องกันมิให้เกิดการให้บริการที่ไร้มาตรฐานและการเผยแพร่ข้อมูลที่อาจนำไปสู่การหลอกลวงหรือสร้างความเข้าใจผิดให้แก่สาธารณชนการบังคับใช้บทลงโทษจึงถือเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยยกระดับคุณภาพของระบบการบำบัดรักษายาเสพติดและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับบริการได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอเชิงนโยบาย

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เจตนารมณ์ต้องการให้สถานพยาบาลยาเสพติดมีคุณภาพมาตรฐานและได้รับการขึ้นทะเบียนกรณีที่เป็นสถานพยาบาลของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน

ที่ได้รับการประกาศให้เป็นสถานพยาบาลที่ให้บริการบำบัดรักษายาเสพติดอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นสถานพยาบาลยาเสพติดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เพื่อให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมีความต่อเนื่อง และเมื่อสถานพยาบาลขึ้นทะเบียนครบสามปีให้ยื่นขอรับรองคุณภาพต่อกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข และให้ขอรับรองคุณภาพทุกสามปี จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้สถานพยาบาลเอกชนที่มีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่มีการโฆษณาขอรับการอนุญาตโฆษณาจากกระทรวงสาธารณสุขโดยเฉพาะสถานพยาบาลที่มีการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดชาวต่างชาติ

2. ควรมีนโยบาย Medical Hub ในการดูแลชาวต่างชาติที่ต้องการบำบัดรักษาการติดยาเสพติด เนื่องจากประเทศไทยมีความพร้อมทั้งด้านการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยศาสตร์การแพทย์แผนไทย เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เติบโตมากยิ่งขึ้น

3. สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข ควรจัดประชุมวิชาการด้านบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนานาชาติ (International Drug Forum) เป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่นวัตกรรมด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดร่วมกับนานาชาติ

4. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ควรมีการประเมินผลการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบบมุ่งเน้นผลสำเร็จในมิติของจำนวนผู้ป่วย ที่มีการเสพยาและจำนวนผู้ป่วยจิตเวชและยาเสพติดที่มีความเสี่ยงต่อการก่อความรุนแรง (SMI-V) นอกเหนือจากอัตราการคงอยู่ในระบบ (Retention rate)

5. เสริมสร้างระบบติดตามและประเมินผลคุณภาพสถานพยาบาลยาเสพติดแบบบูรณาการ ควรกำหนดให้มีการประเมินผลสถานพยาบาลยาเสพติดอย่างรอบด้าน ไม่เพียงแต่ประเมินตามมาตรฐานสถานพยาบาล หรือเวชภัณฑ์เท่านั้น แต่รวมถึงการประเมินผลลัพธ์ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการคืนสู่สังคมของผู้ผ่านการบำบัดอย่างเป็นระบบ พร้อมพัฒนาเกณฑ์การวัดผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น การใช้แบบวัดคุณภาพชีวิต WHOQOL-BREF และการประเมินภาวะเสี่ยงเสพยา

6. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคมพัฒนาแนวทางบูรณาการงานของสถานพยาบาลยาเสพติดกับเครือข่ายชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูสมรรถภาพในสภาพแวดล้อมจริงหลังการรักษา เช่น การจัดตั้งกลุ่มสนับสนุน (Peer Support Group) ในชุมชน เพื่อช่วยลดอัตราการเสพยาและเสริมสร้างการคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

7. ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรควรมีการกำหนดให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานพยาบาลยาเสพติดต้องผ่านการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development: CPD) รวมถึงสนับสนุนการเรียนรู้แนวทางการบำบัดแบบใหม่ ๆ เช่น การบำบัดแบบบูรณาการด้านจิตเวช (Integrated Dual Disorder Treatment: IDDT) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการติดตามการรักษา

เอกสารอ้างอิง

1. ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดตั้งสถานพยาบาล. หน้า 50-54. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 51 ง; 8 เมษายน 2552.

2. ภัทรพล จิ่งสมเจตไพศาล. อนุบัญญัติว่าด้วย ประกาศและระเบียบคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติด. Journal of Addiction Research and Academic Sciences 2566;1(1):1-14.

3. ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติให้ใช้ ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564. หน้า 1. เล่มที่ 138 ตอน 73 ก; 8 พฤศจิกายน 2564.

4. ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศคณะกรรมการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการจัดตั้งและรับรองคุณภาพสถาน พยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2565. หน้า 32-39. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 197 ง; 24 สิงหาคม 2565.

5. สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบำบัด รักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการปฏิบัติงานการพิจารณาอนุญาตโฆษณาเกี่ยว กับ การบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 29 เมษายน 2568]. เข้าถึงได้จาก: https://ncmc.moph.go.th/home/upload/web_download/p7yvynp9k0g4oc4.pdf

6. ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศคณะกรรมการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เรื่องการควบคุม การโฆษณาสถานพยาบาลยาเสพติด และสถานฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. หน้า 9-13. เล่ม 141 ตอนที่ 51 ก; 19 สิงหาคม 2567.

7. สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบำบัด รักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข. การขออนุญาตโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด [อินเทอร์เน็ต]. 2568 [เข้าถึง เมื่อ 29 เมษายน 2568]. เข้าถึงได้จาก : <https://ncmc.moph.go.th/home/index.php/index/newslist/39/0>